

Mit ér a közgazdász, ha fiatal?

Amikor a 70-es évek legvégén létrehoztuk a fiatal közgazdászok országos szervezetét, az idősebb generációban kételyek támadtak: miért akar kiválni a fiatal közgazdászok nemzedéke a hagyományos keretektől, amelyeket elsősorban a *Magyar Közgazdasági Társaság* biztosít a szakmának? A generációs ellentétek szitása helyett inkább a nemzedékek együttműködésére kellene helyezni a hangsúlyt, hangzott az óvó tanács.

A félelem fölösleges volt. Nem gondoltunk arra, hogy szerveződésünket leszakítsuk a valamennyi közgazdászgenerációt tömörítő társaságtól. De azt észre kellett venni, hogy az akkor már több mint két évtizede működő társaság elsősorban az idősebb nemzedékek képviselőitől készült fel, fórumain azok a generációk jelentek meg és játszottak döntő szerepet. Fiatal közgazdász csak hébe-hóba kapott szót – következésképpen egyre inkább olyan helyzet alakult ki, hogy a fiatalok nem is próbáltak kapcsolódni a társaság munkájához. A generációs problémát tehát nem a fiatalok önálló szerveződése okozta volna, hanem sokkal inkább leszakadásuk, kirekesztődésük, az a tény, hogy előbb-utóbb a társasági életből utánpótlás nélkül elfogytak volna az erők.

A társaság vezetése felismerte ezeket a veszélyeket, még akkor is, ha a belátás vitában született. Vitában és harcban. Szerencsére magunk mellett mondhattuk a KISZ Központi Bizottságának akkor formálódó fiatal értelmiségi csoportosulásait, akik úgy látták, hogy az akkor egyébként amúgy is divatos közgazdászszakma önálló, generációs szerveződése lehet a minta arra, hogy hogyan kell együttműködni a KISZ-nek a jövőben a fiatal szakemberek széles tömegével.

Önállóságunk a dolgok formai részét tekintve, mindig is mértéktartó volt. Nem akartunk különválni az MKI-tól, sőt, éppen annak legális kereteit használtuk fel az ifjúsági szervezet kiépítésére. Viszonylag gyorsan, már az 1981-es közgyűlésen elértük az alapszabály módosítását, és így többek között azt, hogy az ifjúsági szervezet elnöke választott tagja legyen a társaság legfőbb szerveinek, köztük a kilenc tagú végrehajtó bizottságnak is, ahol –, hogy csak néhány nevet említsünk – olyan személyiségek ültek, mint *Nyers Rezső*, *Csikós-Nagy Béla*, *Bognár József*. Elfogadtattuk azt is, hogy valamennyi megyei szervezet és budapesti szakosztály elnökségében biztosítottan helyet kapjon egy-egy ifjúsági titkár, azaz a mi képviselőnk. Az alapszabály része lett az az új tétel is, hogy közgazdásznak kell tekintenünk az egyetemistákat és a főiskolásokat is, és számukra meg kell alakítani intézményekben az önálló tagszervezeteket. Így biztosítható érdemi, hozzájuk méltó részvételük a társadalmi közgondolkodásban, a közgazdasági ügyek intézésében – és így biztosítható az is, hogy tanulmányaik befejeztével ne tűnjenek el a társadalmi, társasági élet periferiáján, hanem

gyorsan, ha lehet, automatikusan megtalálják szakmai kapcsolataikat az országos közgazdasági szervezethez.

Ma a magyarországi közgazdászok 40 százaléka fiatal. E szám növekszik, többek között azért, mert egyre több olyan intézmény, tagozat jön létre, ahol közgazdasági képzés folyik.

Az idei közgyűlés továbblépést jelent. Elfogadtattuk, hogy az egész társaság életében, de így a fiatalok szervezetében is akad néhány „hiánycikk”: mindenekelőtt arra gondolok, hogy a vállalati életben dolgozókkal alig van kapcsolatunk, a társaság munkája elsősorban a hivatali, intézményi közgazdászokra támaszkodik. Másrészt elfogadhatatlan az is, hogy a tudományos gondolkodás „elit műhelyeiben” dolgozó fiatal közgazdászok alig-alig vesznek részt a társaság, illetve az ifjúsági szervezet munkájában. Kölcsonös a bizalmatlanság, az ismeretlenség. Nyersen kimondva tehát: a közgazdasági élet e két fellegvárában nincs bázisunk.

A fiatal közgazdászok országos szervezetének legfőbb fóruma és egyben a magyar közgazdasági élet második legtekintélyesebb, rendszeres műhelye a salgótarjáni, évente megrendezett konferencia lett. Az egész országból mintegy háromszáz közgazdász vesz részt, általában delegálás révén. Arra törekedtünk mindig, hogy ne legyenek bérelt helyek, tehát elkerüljük a vándorgyűléseken tapasztalható egyoldalúságot, miszerint sok esetben szűk baráti közzé vált a szakmai fórum, a megjelenő arcok meglehetősen hasonlatosak a „sokévi átlaghoz”. Salgótarjában évente legalább 40–50 százalékos cserélődés van, és így mindig új korcsoportok, évfolyamok kapnak lehetőséget országos információk szerzésére, illetve mutathatják meg, hogy ők is a politikai és gazdasági döntéshozatal részei, még, ha nagyon áttételes formában is.

Salgótarjában általában az adott időszakban legélesebben jelentkező problémakörre vizsgáltuk. Így került terítékre az 1980-as szabályozórendszer. Amikor pedig fizetési ügyeink voltak a legbántóbbak – lévén igen nagy a fizetési mérleg veszélyeztetettsége –, akkor exportképességünk került terítékre, miniszterek, államtitkárok vallomásaival. A 80-as évek közepén pedig – amikor még nem volt igazán divat – műszaki fejlesztésünk problémái, a műszaki értelmiség elhanyagoltsága adta a napirendet.

Külön szólnék az idei konferenciánkról. Amikor a szervezéshez láttunk, óriási gondot jelentett a témamegválasztás. Kimerültünk – legalábbis az ötletekből. Ráadásul nemcsak azért, mert az előző években már végigjártuk a gazdaságirányítási, a gazdaságpolitikai, szabályozási szféra legkülönbözőbb területeit, hanem ennél sokkal súlyosabb okok miatt voltunk táncstalanok.

Magyarán: úgy éreztük, hogy elbizonytalanodott a gazdaság, a gazdaságirányítás egyelőre nem nyújt olyan átfogó áttörési programot, amely vonzó témát kínálhatna egy országos konferencia számára. Szabályozórendszerünk régebbi elemei már közismertek, az új elemek közül pedig a legfontosabbak egyelőre a formálódás útját járják. Ilyen például az adóreform, amely ugyan témául szolgálhatna bármilyen globális közelítéshez, kidolgozása azonban még nem ért véget, és a folyamatban megannyi politikai és szakmai megoldatlanság volt látható.

Más ügyekben úgy éreztük, hogy bár indokolt volna a nyílt tárgyalás, maga az ügy azonban elfáradt, és nem rajzolódtak ki új koncepciók. Ilyen-

nek tekintem például bérszabályozásunk egész mechanizmusát. Már régóta tudjuk, hogy számos problémánkat nem oldja meg, és nemcsak a teljesítmény szerinti valóságos differenciálásban vannak súlyos hiányosságai, nemcsak az anyagi ösztönzést tompítja, hanem az országos keresetszabályozásnak sem volt igazán hatékony eszköze. Ennyit tehát már régóta tudunk. Azt azonban nem látjuk a horizonton, hogy milyen új bérszabályozás oldja fel e feszültségeket.

Hasonló bizonytalanság fogott el bennünket a külgazdasági szabályozást illetően is. Furcsa, fonák helyzet alakult ki e tekintetben. Kereskedelmi és fizetési egyensúlyproblémáink újabb és újabb hullámvölgyeivel találkozunk – eközben a legtöbb közgazdász világosan látja, hogy a külkereskedelem, a külgazdaság szabályozási és intézményi mechanizmusa alig-alig javult az elmúlt években, legalábbis ami az áttörés erejével ható módosulást illeti.

Az előkészítés folyamán tehát eljutottunk ahhoz a ponthoz, hogy felvessük: mindennapi létünk, azaz a VII. ötéves terv adott állapotának elemzése lehetne a konferencia célja. Valóban? Olyan időket öltünk 86–87. fordulóján, hogy egy országos értekezlet teljes menetrendjét lehetett volna építeni erre a szemlézésre. És mi lett volna a végeredmény?

És ekkor váratlan ötletünk támadt, majd az ötlet gyorsan meggyőződésé erősödött. 1986: 20 év telt el a reform bevezetésére irányuló központi bizottsági döntés óta. Hullámhegyeken és hullámvölgyeken keresztül, sok megtorpanással és mindig eggyel több előretöréssel vág magának utat az új gazdasági mechanizmusnak nevezett folyamat. Indokolt tehát áttekinteni, melyek voltak a fejlődés legfőbb mozgatói és a kudarcok legmélyebb okai, továbbá, hogy a 80-as évek második felére milyen tanulságok származnak – elsősorban a hibákból, a félbemaradt megoldásokból.

Óvatos címet választottunk a konferenciának. Legújabbkori gazdaságpolitikánk tanulságainak összefoglalását konferáltuk be. Ahogyan *Berend T. Iván* egyik könyvéből idéztem a salgótarjáni konferencia megnyitásakor:

„... a tét nagy. Helyosztó időkben országok lendülnek mozgásba a nemzetek országútján. Előretörhetnek és leszakadhatnak, ez jó néhányszor megtörtént már. Nem egyszerűen a nagyobb darab kenyérről van szó, hanem napjaink legfőbb nemzeti ügyéről, lépéstartásáról, vagy elmaradásáról, nemzeti történe münk következő szakaszának meghatározásáról.”

Miért volt szükség a 70-es, 80-as évek fordulóján a gazdasági és politikai pályamódosításra, a fordulatra? *Faluvégi Lajos* adta fel így a kérdést, és válaszában – jellemzendő legújabbkori gazdaságpolitikánk egy sajátos szakaszát – arra utalt, hogy a 70-es évtizedben lebecsültük a világgazdasági változások jelentőségét, súlyát és tartósságát, mindenféle relációban. Ezzel egyidejűleg kimerültek a gazdaság fejlesztésének extenzív forrásai, végül: a magyar gazdaságban a korábbi években túl magas felhalmozási hányvad és beruházási ütem alakult ki, amit nem tudtunk tovább tartani. Következésképpen új felhalmozási arányokra, más beruházási prioritásokra és feltételekre volt szükség.

Vissi Ferenc zárógondolata pedig egy ma már egyre aktuálisabb, kényserítő erővel ható körülményre utalt, mondván, hogy *„elképzeltetlen a folytatás a nyilvánosság szerepének növelése, és a demokrácia fejlesztése*

nélkül. A szükséges nyilvánosság elsősorban azért kell, hogy a döntéshozó felelőssége növekedjék, legyen szó bármilyen szintről. Az elmúlt évtizedek egyértelműen bizonyítják, hogy ha valakinek előre is és utólag is vállalni kell a döntéseit, másként vesz részt a döntési folyamatban. Az is igaz, hogy még másféle tennivalóink is vannak, hiszen ez csak a kérdés egyik oldala. A másik oldalon az áll, hogy látja-e a bíráló, hogy hibát csak az nem követ el, aki nem csinál semmit. Tehát a folyamatos döntéshozatal elképzelhetetlen úgy, hogy mindig csak a legjobb döntés szülessen, és éppen azért kell a gazdasági működésben is hosszú távon ható értékrend, hogy az eseti rossz döntés negatív egzisztenciális következményei is a hosszú távú értékek alapján kerüljenek mérlegelésre. Különben nincs reális kockázatvállalás sem, és ma'dnem hiábavaló a nyilvánosság növelése."

Pulai Miklós a fenti elveket kézzelfogható közelségbe hozta, amikor a vállalatok üzleti működésének hiányosságairól és a velük szembeni követelményekről a következőképpen fogalmazott: „Üzleties, »business like«-módon kell gondolkodni, szóval nem megérteni a másikat, mindenáron. Egy kereskedő jó gondossága megköveteli, amíg nekem előnyöm származik abból, hogy téged megértsenek, addig megértem a bajaidat. De abban a pillanatban, amikor énnekem hátrányom van abból, hogy én téged megértelek, akkor ne baragudj, nem foglak megérteni. Ez nálunk nincs, megszűnt, nem működik. Pedig nincs jobb eszköz arra, hogy a vállalatokból kikényszerítsük a maximumot, mint a másik vállalat, a vevő a rendelőtől. Egyetértek: ehhez a vevőt kell olyan helyzetbe hozni ez a gazdaságpolitika feladata és ez sok mindent megkövetel, például következetes kereslet-szabályozást –, és ebben a vonatkozásban minden eddiginél keményebb eszközök kelleneek.”

Végezetül marad egy kérdés, amelyet tisztázni kell. Gyanúba keveredtem, hogy miért éppen, és miért mindig Salgótarjánban rendezzük a konferenciát. Lokálpatriotizmussal, lokálsovinizmussal ez esetben aligha vagyok vádolható, lévén, hogy személyes viszonyaim egy egészen más világhoz, Kiskunfélegyháza régiójához kötnek, legalábbis eddigi életem első felében.

Tehát: miért Salgótarján? Mert a közgazdasági élet szervezettsége, a Pénzügyi és Számviteli Főiskola vállalkozókészsége olyan terepnumot teremtetett számunkra, hogy értelmetlen lett volna elhagyni ezt a vidéket, a vendéglátókat. Ma már hagyománya van annak – és presztízzsel jár –, hogy az ország valamennyi megyéjéből 8–10 fiatal közgazdászt delegálnak és elküldjék választottjaikat a budapesti szakosztályok, valamint a közgazdasági életben kiemelkedően fontos szerepet játszó nagy intézmények, minisztériumok, egyetemek is.